

Complexnummer: 509346

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

-

Aantal complexonderdelen

4

Monumentnummers van complexonderdelen

35180, 509347, 509348, 509350

Woonplaats

Oosterend

Gemeente

Texel

Provincie

Noord-Holland

Locatie van het hoofdoject

Bij Stuifweg 4, 1794 HB te Oosterend

Complexomschrijving

Inleiding

UITWATERINGS- EN BEMALINGSCOMPLEX, aangelegd vanaf 1875. In 1875 kocht het bestuur van het waterschap "De 29 gemeenschappelijke polders", dat de zeedijk op Texel in beheer en onderhoud had, van de polder Eijerland de zand- en slikgronden aan de oostkant van het eiland, genaamd "Het Noorden", om deze te bedijken. Bedijking was in de eerste plaats nodig ter beveiliging van de zeedijk tussen de polder Waal en Burg en Krassekeet, sedert 1800 hét zorgenkind van bovengenoemd waterschap. De uitwateringssluis in de nieuw te maken afsluitdijk van de polder Het Noorden moest niet alleen dienen voor de waterlozing van de nieuwe polder, maar ook voor die van de polders Eijerland en Waal en Burg. Hiertoe werden in deze sluis drie openingen gemaakt. De polder Eijerland loosde via de Hoogezandkilsluis en een aantal afwateringskanalen uiteindelijk op de noordelijke opening van de sluis. De polder Waal en Burg waterde af via een nieuw gegraven afwateringskanaal door de zuidelijke opening van de sluis. Vóór de aanleg van het sluizencomplex in de polder Het Noorden dienden het Binnenzwin en het Buitenzwin, twee oude krekken in de zand- en slikgronden, tot uitwatering van Waal en Burg. De polder Het Noorden waterde af door de middelste opening. Om de polder Het Noorden te bemalen werd in 1877-1878 voor de sluis een molen gebouwd met een tamelijk grote voorboezem (spaarbekken) aangezien er slechts bij laag water geloosd kon worden. De poldermolen is reeds een rijksmonument (geregistreerd onder monumentnr 35180).

Deze toestand heeft tot 1913 bestaan. In dat jaar ging men in de polder Het Noorden over tot het stichten van een gemaal, het gemaal "Het Noorden". Voortaan diende de molen alleen nog als hulpbemaling. Toen de polder Eijerland in 1919 op eigen bemaling overging,

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

stopte de afwatering van deze polder door de sluis en loosde voortaan zelfstandig. Alleen de polder Waal en Burg bleef op de oude manier uitwateren. In 1939 werd het gemaal "Het Noorden" geëlectriceerd en was de molen ook als hulpbemaling overbodig geworden. De voormalige boezem van de polder Eijerland werd in 1951 aan de polder Het Noorden overgedragen om als tweede spaarbekken voor deze polder te kunnen dienen. Hiertoe werd in deze boezem op de hoogte van de Derde Damweg een waterkering aangebracht, bestaande uit schotbalken.

Zowel het gemaal Het Noorden als dat van de polder Waal en Burg werden omstreeks 1979 vervangen door een gemaal bij Krassekeet, waardoor de uitwateringssluis van de polder Het Noorden ophield te functioneren. In 1980 begon Rijkswaterstaat met het verzwaren van de zeedijk aan de oostkant van het eiland, maar men heeft dit sluisencomplex bewaard. Wel heeft men, omdat de sluis geen dienst meer deed en in het nieuwe dijklichaam moest passen, het gedeelte ten oosten van de sluisdeuren verwijderd en de sluis daar met een betonnen wand afgesloten.

Omschrijving

Het uitwaterings- en bemalingscomplex van de polders "Het Noorden", "Eijerland", "Waal en Burg" bevat de volgende onderdelen: de bemalingsmolen Het Noorden (reeds rijksmonument, nr 31580), het gemaal Het Noorden, een driedelige uitwateringssluis met toevoerkanalen, een boezemkolk met drie boezems, boezemdijken en uitwateringskanalen.

Waardering

Het voormalige bemalings- en uitwateringscomplex van de polders "Het Noorden", "Eijerland", "Waal en Burg" bestaande uit de bemalingsmolen Het Noorden, het gemaal Het Noorden, een driedelige uitwateringssluis met toevoerkanalen, een boezemkolk met drie boezems, boezemdijken en uitwateringskanalen, is van algemeen belang uit waterstaatkundig, cultuur- en architectuurhistorisch oogpunt als gaaf bewaard gebleven en zeldzaam voorbeeld van een uit het vierde kwart van de 19de eeuw daterend uitwateringscomplex van drie polders op het Noordhollandse platteland.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 35180

Status rijksmonument
Inschrijving register* 08 april 1976
Kadaster deel/nr 82675/10

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Oosterend Texel Noord-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Oosterend Texel

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Texel L 143

Omschrijving**

Poldermolen het Noorden, in 1878 gebouwde grondmolen, bestaande uit een stenen onderstuk en rieten tussenstuk en kap. In 1950 gerestaureerd.

Waardering

De molen is van algemeen belang als historisch functioneel onderdeel van het uitwateringscomplex. Daarnaast is het object wegens architectuurhistorische waarde van belang als gaaf bewaard gebleven bemalingsmolen uit het vierde kwart van de 19e eeuw op het Noordhollandse platteland.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Boerderijen, molens en bedrijven Industrie- en poldermolen Molen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 509347

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 mei 1999
Kadaster deel/nr	82715/39

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Oosterend	Texel	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Oosterend	Buitengebied

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Texel	L			293

Omschrijving**

Inleiding

Voormalige UITWATERINGSSLUIS met drie sluisdeuren en toevoerende kanalen, gerealiseerd in 1875 maakt onderdeel uit van het uitwateringscomplex van de polders "Het Noorden", "Eijerland", "Waal en Burg". Het toegevoerde water is afkomstig uit drie toevoeren: een noordelijke boezem (t.b.v. de afwatering van de polder Eijerland), een zuidwestelijk gelegen boezem en de molenkolk (t.b.v. de afwatering van de polder Het Noorden) en een zuidelijke boezem (t.b.v. de afwatering van de polder Waal en Burg). Vanwege het verzwaren van de zeedijk aan de oostkant van het eiland in 1980 heeft Rijkswaterstaat het gedeelte ten oosten van de sluisdeuren verwijderd en de niet meer dienst doende sluis daar met een betonnen wand afgesloten.

Omschrijving

De uitwateringssluis heeft drie houten sluisdeuren, met verticaal schuivende deuren. De sluisdeuren van de uitwateringssluis zijn opgetrokken in paarsrode baksteen, met hardstenen versterkingen op een aantal hoeken en zijn (later) voorzien van betonnen dekplaten. Boven elke sluisdeur is een gietijzeren windwerk aangebracht, waarlangs de sluisdeuren omhoog 'gedraaid' konden worden. Het windwerk rust gedeeltelijk op de sluiswand en het andere deel is bevestigd aan de houten sluisdeuren. Boven de middelste schuif is in de damwand een hardstenen gedenkplaat, ter herinnering aan de eerste steenlegging, aangebracht. Voorts zijn er in de damwand diverse smeedijzeren verankeringen zichtbaar.

Waardering

De uitwateringssluis is van algemeen belang als historisch-functioneel onderdeel van het uitwateringscomplex van de polders "Het Noorden", "Eijerland", "Waal en Burg". Daarnaast is het object uit waterstaatkundig oogpunt van belang als een uit het vierde kwart

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

van de 19de eeuw daterende drieledige keer- en spuisluis.

Hoofdcategorie

Weg- en waterbouwkundige werken

Subcategorie

Waterkering en -doorlaat

Functie

Sluis

Monumentnummer*: 509348

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 mei 1999
Kadaster deel/nr	82715/29

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Oosterend	Texel	Noord-Holland

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Oosterend	Buitengebied

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Texel	L			392
Texel	L			293

Omschrijving**

Inleiding

BOEZEMKOLK MET UITWATERINGSKANALEN, onderdeel uitmakend van het uitwateringscomplex van de polders "Het Noorden", "Eijerland", "Waal en Burg". De deuren en brugleuningen van de brug langs de waterlopen waren oorspronkelijk van smeedijzer, maar zijn door hout vervangen.

Omschrijving

Boezemkolk en uitwateringskanalen, gerealiseerd in 1875. De zuidelijke boezemdijk tussen de boezemkolk en de boezem van de polder Waal en Burg is voorzien van een tweeschalig bovendeel van beton, opgevuld met los materiaal. De voet van alle boezemdijken is verstevigd met tamelijk grote glaciaal aangevoerde zwerfstenen uit Scandinavië. De scheidingsmuren tussen de boezemkolk en de uitwateringskanalen, zijnde de scheidingsmuren van de driedelige uitwateringssluis, zijn opgetrokken in paarsrode baksteen en werden (in oorsprong beide) afgesloten door een ezelsrug. Er is een verbindingskanaal tussen boezemkolk en de middelste sluisdeur, waardoor ook de twee andere boezems gescheiden worden. In het verbindingskanaal zijn houten verbindingssluisdeuren met gietijzeren windwerken aangebracht.

Waardering

De boezemkolk met uitwateringskanalen is van algemeen belang als historisch-functioneel onderdeel van het uitwateringscomplex van de polders "Het Noorden", "Eijerland", "Waal en Burg". Daarnaast is het object uit waterstaatkundig oogpunt van belang als zeldzaam voorbeeld van een uit het vierde kwart van de 19de eeuw daterend afwateringssysteem van boezemkolk met drie boezems.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Weg- en waterbouwkundige werken

Subcategorie

Waterweg, werf en haven

Functie

Kanaal

Monumentnummer*: 509350

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	18 mei 1999
Kadaster deel/nr	82718/19

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Oosterend	Texel	Noord-Holland

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Texel	L			390

Omschrijving**

Inleiding

POMPGEMAAL van de polder Het Noorden, onderdeel uitmakend van het uitwateringscomplex van de polders "Het Noorden", "Eijerland", "Waal en Burg". Het gemaal dateert uit 1913 en werd in 1939 vernieuwd.

Omschrijving

Op rechthoekig grondplan in baksteen opgetrokken gemaal, van oorsprong uit 1913, bestaande uit een bouwlaag onder een met zwarte pannen gedekt zadeldak. De noklijn is oost-westgericht. De oostelijke kopgevel heeft een vensteras, die een rechthoekig houten kruisvenster met roedenverdeling bevat. Boven het venster is een betonnen latei aangebracht. De topgevel heeft verticaal houten beschot. Het dak heeft een klein overstek met windveren.

De noordgevel heeft geheel rechts een rechthoekige houten deur. Het noordelijk dakschild wordt vlak onder de nok doorsneden door een vierkante bakstenen schoorsteen.

De westelijke kopgevel heeft een zelfde venster als de oostgevel. In de nok van de westgevel is tevens een klein rond venster aangebracht met drie roeden. De gevel wordt afgesloten door een dakoverstek met windveren.

De zuidgevel heeft een venster als in de kopgevels. Aan deze zijde bevindt zich tevens een op rechthoekige grondslag opgetrokken bakstenen aanbouw onder ingestoken zadeldak met zwarte pannen.

Het interieur is merendeels intact en bevat een oliemotor met centrifugaalpomp.

Waardering

Het pompgemaal is van algemeen belang als historisch-functioneel onderdeel van het uitwateringscomplex van de polders "Het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Noorden", "Eijerland", "Waal en Burg".

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Gemaal (M)

Functie

Gemaal(M3)